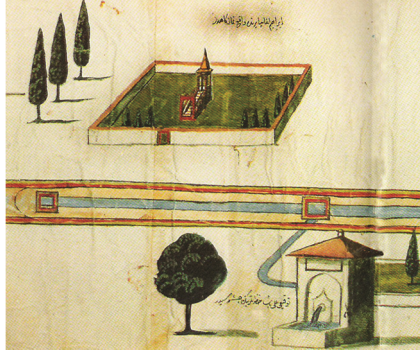

Bayram namazı kılınan
Yağmur duası edilen
İstanbul'un açık hava mescidleri!
“İstanbul'un 100 Namâzgahı”
yayında!

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., şehir tarihçiliğine katkıda bulunmak için hazırladığı **İstanbul'un Yüzleri Projesi** çerçevesinde güncel hayatın uzağında kalmış bir İstanbul adetini daha gün yüzüne çıkardı. Araştırmacı-yazar **Yavuz Tiryaki**'nin kaleminden **“İstanbul'un 100 Namazgâhı”** ismiyle yayımlanan eser, birçoğumuzun her gün yanından geçtiği halde dikkatinden kaçan ya da gördüğü halde bir anlam veremediği İstanbul namazgahlarını tanıtmayı amaçlıyor.

Kible yönünde camilerdeki mihrap yerine dikili bir taş bulunan ve üstü açık mescit anlamına gelen namazgâhların tarihi ve mimari özelliklerinin anlatıldığı kitapta ayrıca bu yapıların sosyal hayata etkileri de anlatılmış. Cuma, bayram ve teravih namazlarının kılındığı, hacca gidenlerin uğurlandığı, yağmur dualarının edildiği bu ibadethanelerde şenliklerin de yapıldığı belirtilmiş. Tanıtımı yapılan 100 namazâh arasında Esmâ Sultan Namazgâhı, Sultan Abdülhamit Namazgâh Çeşmesi, Mihrişah Valide Sultan Namazgâhı, Okmeydanı Namazâhı, Ayrılık Namazâhı ve Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı da bulunuyor.

Kitapta yer alan bilgilere göre İstanbul'da şimdiye kadar tespit edilmiş 160 namazgâh bulunuyor. İslâm'ın ilk günlerinden itibaren önemli bir konuma sahip bu namazgâhların bugün işlevsel niteliklerini kaybetmekle birlikte bir çoğunun hala ayakta kalmayı başardığı ve günümüze kadar ulaştığı belirtiliyor.

İşte **Mihraplı-Minberli, Çeşmeli ve Musalla Taşlı** o namazgâhların özellikleri ve ilginç hikayeleri!

Hz. Muhammed'in avlusu ile aynı düzende hazırlandılar

Şehir surlarının hemen dışına, büyük meydanlara ve yüksekçe bir tepeye inşa edilen Mihraplı-Minberli Namazgâhlar bayram, Cuma ve Teravih namazlarının kılınabileceği ordugâh tipinde büyük ölçekli yerlerdir.

Mihraplı-Minberli Namazgâhlar, İslâm'ın ilk camisi olarak kabul edilen Hz. Muhammed'in evinin avlusu ile aynı düzen içerisinde tasarlanmıştı. Bunlar sadece namaz kılmak için değil aynı zamanda halkın bir araya gelerek alınması gereken kararları tartıştıkları bir nevi "halk meclisi" vazifesi de görmekteydi.

Yağmur duası bu namazgâhlarda yapılırdı

Sur dışında yüksekçe bir tepe üzerine kurulan namazgâhlar *yağmur duası* için kullanıldığı gibi hacca giden grupların uğurlandığı ya da karşılandığı, şenliklerin düzenlendiği, misafirlerin ağırlandığı yapılarıdır.

Topkapı Sarayı'nın içindeki kible taşı

Topkapı Sarayı içerisinde müze olduktan sonra getirildiği düşünülen bir kible taşı bulunmaktaydı. Yapılan araştırmalar sonucu sarayın içinde, saray erkânı ve günübürlük gelenler için onlarca namazgâh inşa edildiği ortaya çıkarılmıştır. Sadece Topkapı Sarayı'nda değil Yıldız Sarayı içinde bulunan Abdülhamid

Namazgâhı gibi diğer sarayların içinde de namazgâhların bulunduğu bilinmektedir.

Daye Kadın Namazgâhı

Harem İskelesi Namazgâhı olarak da adlandırılan bu namazgâh Üsküdar'da beş sokağın açıldığı küçük bir meydanda bulunuyordu. Bu meydana açılan Daye Kadın Sokağı'nda aynı adla anılan bir de kitabesiz çeşme var. Namazgaha ait kible taşı ve seddi günümüze ulaşmıştır. Yöre insanı *Sultan III. Selim'in dayesi (süt annesi) olduğuna inandığı bir cariyenin burada oturduğuna ve bu eserleri vakfettiğine inanmaktadır.*

Esmâ Sultan Namazgâh Çeşmesi

1779 yılında Sultan III. Ahmed'in kızı Esmâ Sultan tarafından kocası Muhsinzade Mehmed Paşa'nın ruhunu şâd etmek için yaptırılarak çeşme ve namazgah Eminönü, Kadırga Meydan Parkı (Cinci Meydanı)'ndadır. Namazgah o döneme hakim olan Barok üslubunda inşa edilmiş ve süslenmiştir.

Çeşmenin üzerinde bulunan namazgâha 19 basamakla çıkılır, etrafı 76 santimetre yüksekliğinde bir korkulukla çevrilidir. Üzerindeki kitabeler devirin ünlü şairi Tevfik Efendi tarafından kaleme alınmıştır.

Hüseyin Avni Paşa Namazgâhı (Paşa Limanı Namazgâhı)

Boğaz'ın başında, Paşa Limanı'na ihtişamla oturan ve bir kartala benzeyen bu eser devrinin çeşme mimarisinin ve taşçılık sanatının şaheseridir. Namazgah, *Hüseyin Avni Paşa tarafından 1874 yılında aynı adla anılan çeşmenin üzerine teras şeklinde inşa edilmiş.*

Önceleri bu bölümde bir kır kahvesi hizmet vermekteyken günümüzde burası bahçe olarak kullanılmaktadır.

Kadınlar Çeşmesi Namazgâhı

1786 yılında Nakşi Kadın (Nakşidil Valide Sultan) tarafından vakfedilen eser Beyoğlu, Piyalepaşa, Büyük Piyale Mahallesi, Atak Sokağı'nda yer alıyor.

Nakşidil Valide Sultan'ın daha cariye iken vakfettiği ve kitabesinde de adının Nakşi Kadın olarak geçtiği namazgâh dikdörtgen çeşmenin su haznesi üzerine inşa edilmiş. Beyoğlu, Piyalepaşa'da bulunan namazgâhın etrafı taş korkuluk

levhalar bulunuyor. Kible taşının üzerinde yer alan ve Sultan Abdülhamid'e ait olan tuğra ise tahribata uğramış.

İstanbul'da çeşmesi, kible taşı, zemini ve konumuyla tam anlamıyla namazgâhlı çeşme olarak en sağlam ve oynanmamış şekilde günümüze gelebilen ender örneklerdendir.

Eme Dübük'ten Nakşidil'e

Reşad Ekrem Koçu, *Osmanlı Padişahları* adlı eserinde Nakşi Kadın'ı şöyle anlatır: "1766 senesinde Martinik adasında Dübük ailesinden bir kız dünyaya gelir. Bu kız Napolyon'un ilk zevcesi Jozefin'in kardeş çocuğudur. Bu matmazel Eme Dübük tahsil için Fransa'ya gönderilir. Tahsilini Nantes şehrinde bir manastırda rahibe kisvesi altında yapar. 1784'de 18 yaşında iken Martinik'e dönmek üzere yola çıkar. Bindığı gemi fırtınaya tutulur. Batmak üzereyken bir başka gemi yetişir ve kazazedeleri kurtarır. Bu gemi Cezayir korsanlarının eline düşer. Cezayir Dayısı güzel Fransız kızını İstanbul'a gönderir. Matmazel Eme Dübük, Sultan Abdülhamid'in cariyesi iken Şehzade Mahmud'u doğurur. Ve neticede Nakşidil Valide Sultan olur."

Küçük Çamlıca Namazgâhı

1654 yılında Sultan IV. Mehmed tarafından çeşme ve namaz sofası olarak inşa ettirilen eser Bulgurlu ve Cennetâbad Kasrı Namazgâhı olarak da biliniyor. Namazgâhın taşı 1835 yılında Sultan II. Mahmud tarafından diktirilmiş. Kible taşı daha sonra kaldırılmış ve aynı yerde 1976 yılında inşa edilen caminin içine konulmuş.

Tanpınar'ın kaleminden Küçük Çamlıca Namazgâhı

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, adlı kitabında namazgâhı şu şekilde anlatır: "Bazen bu çeşmenin haznesi küçük bir sed olur, Namazgâh teşekkül ederdi. Balıklıya giden yolda küçük mezarlığıyla bunlardan biri vardı. Fakat benim en sevdiğim, Küçük Çamlıca'da altından Avcı Mehmed devrinin bir çeşmesi akan settir. Bu ilhamlı taraçanın Marmara'ya bakan tarafında güneşin altında benekli bir hayvan sırtı gibi kabaran Çifte Kartal Sokağı vardır. Bu adı nereden vermişler? Acaba IV. Mehmed'in av merakının bir yadigarı mı? Yoksa aynı hastalığa tutulmuş bir başkasından mı geliyor? Yahut sadece tesadüfün bir cilvesiyle mi bu çeşme ile sokak birleşiyorlar? Şurası var ki IV. Mehmed Çamlıca'yı seviyordu ve bu namazgâhın civarında köşk hatta bir de cami yaptırmıştı. Hal'inden evvelki sıkışık günlerde bu tarafta avlanmıştı"

Okmeydanı Namazgahı

Sadece pehlivanların girebildiği İstanbul'un ilk büyük namazgâhı

Okmeydanı Mescidi olarak da bilinen eser Okmeydanı'nda, Fatih Sultan Minberi Caddesi'ndeki Yıkık Camii yakınında yer almaktadır. Namazgâh eski hüviyetini kaybetmiş, yükseltilmiş sekisi hemen hemen yok olmuştur. Minberi ise ayakta kalma mücadelesi vermektedir.

Fatih Sultan Mehmed tarafından inşa ettirilen eser mihraplı-minberli ordugâh namazgâhlarındanndır. Eserin günümüze gelebilen parçaları Gürcü Mehmed Paşa tarafından 1625 yılında inşa ettirilen ve 1714 yılında Sultan III. Ahmed tarafından yenilenen on basamaklı minberde kullanılmıştı. Günümüze ulaşamayan kitabe hakkında bilgiye pek çok kaynakta rastlanır.

Okmeydanı okçulara tahsis edilmiş bir talim meydanı olduğu için, geniş saha içerisinde pek çok nişane ve yapı bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmed bu meydan için "Üzerine hiçbir şekilde bina yapılmasın, hayvan otlatılmasın, Hıristiyan ve Yahudi sokulmasın!.. Eğer mümkünse üzerinden kuş bile uçurulmasın!.." diye ferman buyurmuş. Mübarek addedilen bu meydana kabza olan pehlivanlardan başka kimse giremezdi.